

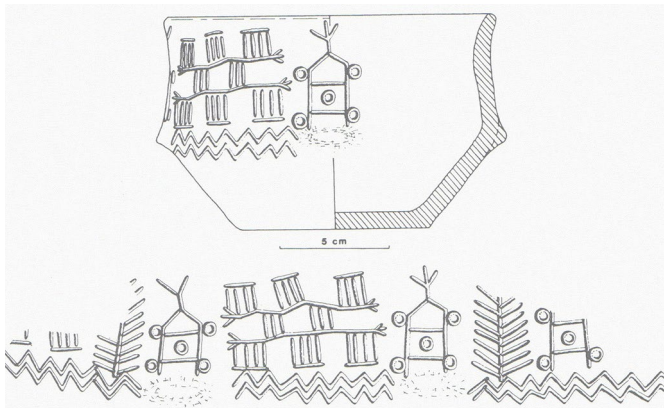
Kraków

Kraków – warto wiedzieć

„Kład” sprzed pięciu tysięcy lat

(Rysunki najstarszego pojazdu świata odkryto w okolicach Krakowa)

Wynalezienie wozu i jego rozpowszechnienie było jednym z najważniejszych osiągnięć w historii cywilizacji – pisze prof. Janusz Kruk w książce „Wzory przeszłości – studia nad neolitem środkowym i późnym”. Wóz, zwłaszcza czterokołowy, jest urządzeniem, które w sposób zadziwiający powtarza podstawowy zamysł techniczny, niezmiennie od form pierwotnych do współczesnych pojazdów.

Motyw wozu na wazie z Bronocic

Pojazdy kołowe zaczęły być używane w Europie i na Bliskim Wschodzie około połowy IV tysiąclecia przed Chrystusem. Niezależnie od zróżnicowanych opinii o tym, gdzie zostały one wynalezione najwcześniejsze dowody ich użytkowania pochodzą z Bronocic, koło Działoszyc, na Wyżynie Małopolskiej. Miejscowość ta położona jest około 50 kilometrów na północ od Krakowa. W latach 1974–1985 polsko-amerykański zespół archeologów (Polska Akademia Nauk i State University of New York) badał tam pozostałości wielkich osiedli z czasów 3900–2900 przed Chrystusem. Ze strony polskiej badaniami kierował Janusz Kruk, a z amerykańskiej Sarunas Milisauskas. Ważnym promotorem tego przedsięwzięcia był profesor Jan Machnik. Wśród dokonanych wówczas wielu efektownych i ważnych odkryć znajduje się często przywoływane w światowej literaturze naukowej „naczynie z wozami.”

Jest to średniej wielkości waza, zachowana we fragmentach, z których udało się odbudować całą formę i zrekonstruować jej zdobienie. Górna część naczynia obwiedziona jest ornamentem wyrytym przed wypaleniem. Składa się on z kilku symboli, wśród których umieszczono, pięciokrotnie powtórzone, rysunek wozu czterokołowego. Pojazd jest przedstawiony w sposób określany w geometrii wykreślnej jako „kład”. Drugi, łatwy do odczytania składnik ornamentu to drzewo. Pozostałe uważane są za symboliczne wyobrażenia rzeki i pól z drogami albo układu domów w osadzie. Rysunek składa się więc z ciągu symboli tworzących zwartą narrację. Ma ona wyjątkowe znaczenie, stanowi bowiem unikalną relację o rzeczach i sprawach związanych z życiem codziennym społeczności sprzed pięciu tysięcy lat – tłumaczy prof. Janusz Kruk.

Najważniejszym składnikiem ornamentu na wazie z Bronocic są rysunki wozu. Przedstawiają one pojazd czterokołowy. Na jego podeście (pomiędzy osiami) znajduje się wyryty krąg o nieznanym symbolice. Wóz wyposażony jest w dyszel z rozdwójnikiem będącym zapewne ilustracją V-kształtnej formy tzw. jarzma przyroznego. Świadczy to o zaprzęgnięciu pary zwierząt, najpewniej wołów. Badania wieku tego zabytku, w tym także absolutne datowanie radiowęglem ¹⁴C dowodzą, że rysunki z Bronocic są obecnie najstarszym, bezpośrednim dowodem używania wozu odkrytym na obszarach Starego Świata.

Polskim i amerykańskim badaczom towarzyszyła w ich pracy (i to w sposób bardzo czynny) miejscowa ludność. Nie kryła też dumy, że to właśnie na ich terenie dokonano tak ważnego odkrycia. Z tej okazji postawiono po latach pamiątkowy obelisk.

Można zapytać, dlaczego tak ważne odkrycie nie jest powszechnie znane? Prof. Janusz Kruk wyjaśnia: – Trzeba pamiętać, że nasze badania prowadzone były w latach, gdy w Polsce działały rządy komunistyczne, a nasze badania finansowała strona amerykańska. Komuś mogło się to nie spodobać. Dlatego postanowiliśmy nie nadawać rozgłosu wynikom naszych badań.

Sarunas Milisauskas (z lewej) i Janusz Kruk przy pamiątkowym obelisku, na którym umieszczono napis: „Prajcom i archeologom. Dla upamiętnienia odkrycia w 1975 roku wielkiego osiedla neolitu i najstarszych pojazdów świata na wazie z Bronocic z 3500 roku p.n.e. przez IAiE PAN Kraków i State Univ. of New York. AD MMII”

Czas opowiedzieć dokładnie, jak to było. Dlatego w czasie najbliższej Kawiarni Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności zrobi to prof. Janusz Kruk z Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. Janusz Kruk jest profesorem nauk humanistycznych, członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności, dyrektorem Wydziału II Historyczno-Filozoficznego PAU.

Spotkanie odbędzie się 20 maja br. (poniedziałek) o godz. 18.15 w Dużej Auli PAU przy ul. Sławkowskiej 17, w Krakowie.

MARIAN NOWY